

החובה לאכול בשר "חלק"

מבנה השיעור:

פתיחה: קמא קמא בטיל (ראשון ראשון בטל).

לימוד בחברותא: עניין הסרכות – הרב עובדיה יוסף.

אסיף וסיכום: דעה אחרת – הרב יוסף משאש.

פתיחה: קמא קמא בטיל (ראשון ראשון בטל)¹

כמעט בכל מפגש בין-תרבותי יש ותיקים, אלה ש"היו כאן קודם", הקולטים, ויש חדשים – אלה שמקורב באו: העולים, המהגרים.

- מה הכללים במפגש כזה? מי קובע את הכללים, הנורמות, המנהגים? האם הרוב קובע, או הוותק קובע? או אולי המקום הוא שקובע אלו כללים ומנהגים יחולו בו?

בתשובה שנלמד בהמשך בפירוט, העוסקת בחובה לאסור בשר "חלק", מביע הרב עובדיה את עמדתו בשאלה מהי המסורת ההלכתית שאשכנזים בארץ ישראל מחויבים לה. מדוע, לדעתו, לא יוכלו אשכנזים לשמור בארץ ישראל על מסורתם המקורית? זו תשובתו:

ובאמת שהיה מן הדין, שעל כל פנים, בארץ ישראל שמרן הבית יוסף הוא מרא דאתרא, וגם האשכנזים בדורות הקודמים נהגו בזה כדבריו, כמו שכתב הש"ה הנזכר לעיל, להמשיך גם בדורות אלו באיסור זה למנוע מיעוץ ומשמוש, ומכל שכן קילוף בצפורן וכיוצא בזה. ואפילו בעיר שרוב תושביה כיום אשכנזים, כל שתושביה נהגו מתחילה להחמיר, קמא קמא (=ראשון ראשון) שבא להם מארצות אשכנז עליו לנהוג כמנהג ארץ ישראל.

הרב עובדיה יוסף, עמין הסירכות, שו"ת יביע אומר, ירושלים: מאור ישראל, 1974, חלק ה, יורה דעה סימן ג, עמ' קנז-קסא

המונח "קמא קמא" שבטקסט זה רומז לסוגיה הלכתית מתחום "דיני תערובות". במקרה של תערובת יין נסך בהיתר, כשהיין נשפך לאט לאט בכמויות קטנות לתוך ההיתר המרובה ממנו, קיים כלל הלכתי "קמא קמא בטיל" (ראשון ראשון בטל). הכוונה בכלל הזה היא שכל מנה מזערית של נוזל אסור המתווספת לחומר המותר, נתפסת כ"מתבטל" וכהופכת לחלק אינטגרלי מן החומר המותר מיד עם הגעתו - ראשון ראשון בטל.

¹ חלק זה מבוסס על מאמרו של צבי זהר, "חזונו של עובדיה – להחזיר עטרה ליושנה", האירו פני המזרח – הלכה והגות אצל חכמי ישראל

הרב עובדיה מסתמך בתשובתו על הרב יוסף קארו. כרב בעיר ניקופול, בשנות העשרים של המאה ה-16, נתבקש הרב קארו לחוות את דעתו על הנורמות ההלכתיות שיש להחיל בקהילת פליבנא הסמוכה, שחבריה התקבצו מארצות ומסורות רבות. והוא עונה:

שבתחילה באו ספרדים ואשכנזים לדור בפליבנא², והספרדים היו מרובים על האשכנזים, והיה על האשכנזים לנהוג כמנהג הספרדים בין להקל בין להחמיר... , וכן עשו; הגם שאחר כך באו עוד אשכנזים ונתווספו על הראשונים, לעולם הספרדים מרובים. ואפילו לו היו מתרבים האשכנזים על הספרדים, צריכים האשכנזים לנהוג כמנהג הספרדים, לפי שהאשכנזים הראשונים שבאו בטלו לגבי הספרדים ההם והיו צריכים לנהוג כמנהגם, כמו שהוכחתי. אם כן, הוו להו כולם כספרדים, וכל האשכנזים הבאים אחר כך בטלים לגביהו.

הרב יוסף קארו, שו"ת אבקת רוכל, סימן ריב, דיבור המתחיל ואין לדחות

הרב עובדיה מצטט את עיקרי התשובה הזו, בלי ציון זהות הקהילה הנדונה, ומסיק מכך את המתבקש לדעתו ביחס לנורמות הכשרות שצריכות לחול בימינו בישראל. לדעת הרב, כיוון שלתוך ציבור יהודי קיים בעל זהות ספרדית-ארץ-ישראלית התווספו בהדרגה יהודים שמוצאם בקהילות בעלות מסורות הלכתיות אחרות, נחשבים העולים החדשים כמתמזגים בתהליך רציף לתוך הקהילה המקורית ואגב כך הם מאבדים את זהותם הקודמת. לפיכך, גם אם בסופו של דבר ייקלטו עולים במספר רב בהרבה ממספרם של הקולטים הראשונים, זהותה המקורית של הקהילה נשארת בעינה.

• מה דעתכם על עמדתו של הרב יוסף? מה דעתכם על הנימוק שלו?

נעבור כעת ללימוד בחברותא של תשובת הרב עובדיה במלואה, התשובה שממנה נלקח הציטוט שקראנו בתחילת השיעור הנ"ל.

לימוד בחברותא: עניין הסרכות – הרב עובדיה יוסף

לפני שניגש ללימוד השו"ת נביא מעט רקע להבנתו. כל בעל חיים שמצבו הבריאותי פגום באופן שבוודאי ימות בשל פגם זה נחשב ל"טרפה". אחד הפגמים האלה הוא נקב בריאה. ההלכה קובעת, שאם בבדיקת בהמה לאחר שחיטה נמצאת בריאה סרכה (רקמה דבוקה), סימן הוא שהריאה הייתה נקובה, והבהמה אסורה אפוא למאכל. יש מסורות שונות באשר לטיבה של סרכה. רבים מחכמי אשכנז פסקו שאם ניתן להסיר רקמה דבוקה בלי שיתגלה נקב בריאה - אין כאן סרכה והבהמה כשרה למאכל. אולם אחדים מחכמי ספרד פסקו שכל רקמה דבוקה פוסלת את הבהמה, ולפיכך מותר לאכול רק בהמה שבבדיקה נמצא בשר הריאה "חלק" לגמרי, בלי כל סרכה. השאלה תהיה אפוא כיצד יש לנהוג בארץ ישראל בענייני כשרות.

עניין הסרכות: הרב עובדיה יוסף³

נשאלתי מאדם ירא שמים, בהיות שלפי מנהגינו בארצנו הקדושה אין אנו אוכלים מבשר בהמה אלא אם כן הוא בשר חלק (גלאט), בלי חשש סרכות כלל, וכדעת מרן השולחן ערוך שקבלנו הוראותיו, והנה הוזמן לסעודת מצווה שעורך אחד ממשפחתו, שקונה סתם בשר כשר מן השוק, אם רשאי לאכול שם מפני כבוד משפחה מבלי לחקור אם הבשר חלק, או לא.

א. פתח דברי יאיר להודיע בקיצור נמרץ חומר העניין, כי בעוונותינו הרבים כמעט שנשתכח הדבר גם מאנשים החרדים לדבר ה', והמדקדקים במצוות, ואילו כאן מחוסר ידיעה פשתה המספחת לאכול סתם בשר כשר, שהוא בחזקת שהוכשר ע"י מיעוץ ומשמוש הסרכות או קילוף בצפורן וכיוצא בזה, ואינם נזהרים לדרוש מהקצב אך ורק בשר שחתום עליו חלק או גלאט, וכגון זה מצווה רבה להודיע, ובפרט לנו הספרדים ועדות המזרח שהולכים אחר שיפולי טליתו של מרן זכרו לברכה, שכל הפורש ממנו כפורש מן החיים. ובתשובת הרשב"א⁴ (סי' שד), נשאל, אם מותר למשמש באצבעותיו בסירכא שנמצאת במקום שאסרו חכמים, לראות אם תהיה נימוחה ואז נכשיר אותה, או לא, והשיב, דבר זה צריכים להתרחק ממנו הרבה, ואנו גערנו מאוד במי שעושה כן, ואם יעשה אחד בינינו כדבר הזה אנו מסלקים אותו מן השחיטה לאחר התראה, לפי שאין עיקר ויסוד לזה בתלמוד, וכי אין סירכא אלא אם היא כעבות העגלה?⁵ או איזה שיעור נקבע לדבר, ויש משמוש אצבעות שאפילו הריאה והקנוקנות ימחו בכך, סוף דבר אין להקל בזה בשום צד כלל. עד כאן.

וכך כתב הרשב"ץ⁶ בספר יבין שמועה (די"ט רע"ב) בשם הרשב"א, ושכל העושה כן כאילו מאכיל טרפות לישראל... וכך פסק הטור והשולחן ערוך (סי' לט ס"י), שכל מקום שאסרו סרכות הריאה אין הפרש בין שתהא הסירכא דקה כחוט השערה בין שתהא עבה וחזקה, ולא כאותם שממעכים ביד ואם נתמעכה תולין להקל, וכל הנוהג כן כאילו מאכיל טרפות לישראל. עד כאן.

אך הרמ"א⁷ (שם סי"ג) כתב, ויש מתירין למשמש בסירכות ולמעך בהן, ואומרים שסירכא אם ימעך בה אדם כל היום לא תנתק, ולכן כל מה שתתמעך תולין להקל שאין זו סירכא אלא ריר בעלמא, ואף על פי שקולא גדולה היא, כבר נהגו כן במדינות הללו ואין למחות בידם. עד כאן... והנה גם הרמ"א הזהיר שלא למעך בכוח, כי אם בנחת, שלא ינתק הסירכות. עיין שם... וכתב השל"ה⁸ (בשער האותיות דף נ ע"ד), בעניין מיעוץ ומשמוש בסירכא שנתפשט הנגע בהרבה מדינות בחו"ל להקל בזה, כבר כתב הרשב"א שהעושים כן כאילו מאכילין טרפות לישראל וכך כתב רבינו ירוחם בשם רבינו תם וגדולי האחרונים, ואף שמוכן מדברי הרמ"א ביורה דעה סימן לט שאין הדבר כשר, מכל מקום לא מיחה, כי כן דרכו שלא לסתור מנהג שנהגו בו. אמנם קנאת ה' צבאות תעשה זאת לבלתי שמוע אל המנהג הרע הזה, כי אפילו בנענוע הריאה שהורה מר יעקב גאון, רבו החולקים עליו. (ע' בב"י שם). ואתם הבנים בני,

³ לנוחות הקריאה תרגמנו ארמית לעברית ופתחנו ראשי תיבות. לפי הצורך הוספנו מילות הבהרה בסוגריים.

⁴ הרשב"א – רבי שלמה בן אדרת (1235-1310), מגדולי הפוסקים בספרד.

⁵ כלומר, האם סירכה האסורה היא רק סירכה חזקה כמו עבות העגלה (חבלים המושכים את העגלה) שמושכים בה ואינה יכולה להתנתק? הרי ברור שגם בפחות מכך יש לאסור הסרכות.

⁶ הרשב"ץ – רבי שמעון בן צמח דוראן (1361-1444), מגדולי הפוסקים באלג'יריה

⁷ הרמ"א – רבי משה איסרליס (1520-1572), מגדולי הפוסקים בפולין, מחבר ההגהות על השולחן ערוך.

⁸ השל"ה – רבי ישעיה הורביץ (1558-1630), מגדולי חכמי אשכנז, מחבר ספר שני לוחות הברית.

הנני מצווה אתכם שלא תאכלו בשר הנכשר מכוח מיעוץ, ולא תקנו בשר מהטבח עד שתדרשו ותחקרו אחר זה. וכן מנהג יושבי ארץ ישראל וכל תפוצות ישראל היושבים במלכות תוגרמא להטריף. עד כאן. והחכמת אדם⁹ בספר שערי צדק (שער משפטי הארץ פרק יא סי' כו), כתב, בדין מיעוץ הסירכות, שבארץ ישראל הולכים אחר פסק השולחן ערוך שאסור למעך, ובני האשכנזים נהגו אחר הרמ"א, בכגון זה כופים לאשכנזים שינהגו כמו הספרדים, משום בל תגודדו, לא תעשו אגודות אגודות. והסביר בבינת אדם, משום שארץ ישראל אתר של הרמב"ם והשולחן ערוך, והרי אף בחו"ל צווחין ככרוכיא על מיעוץ הסירכות, ומי יתן שיוכלו לבטל המנהג הרע הזה, ואם כן איך יעלה על הדעת לנהוג קולא זאת בארץ ישראל. ומן הראוי שכל החכמים יתקבצו לגדור גדר לבל ישמע עוד כזאת, ולהתרות בשוחטים על זה, ואם לא ישמעו יצוו לרודפם ולהבדילם מקהל ה' עד שיקבלו. ותבוא עליהם ברכה. עד כאן. אתה הוראת לדעת כמה החמירו גדולי ישראל בזה והגדילו המדורה לרדוף את השוחטים המקלים בזה שמאכילים טרפות לישראל. והן עתה מה נדבר ומה נצטדק כי אין פוצה פה ומצפצף נגד המקלים בזה, עד שמרעה אל רעה יצאו להתיר מיעוץ ומשמוש בכוח גדול ויד חזקה, וקילוף בצפורן, וכבר כ' הגאון תורת יקותיאל¹⁰ (סי' לט סק"ו), כי עתה רבתה המספחת להסיר הסירכות שלא כדת של תורה, וכל אחד מהשוחטים תולה קלקלתו ברבותיו, ותמה אני מאד על חכמי הדור, מדוע שרים עצרו במלין, ובפרט באיסור דאורייתא, ולפי עניות דעתי הם מאכילים טרפות לישראל, וצריך להתרחק אף מהכלים שלהם, שלא הקל רמ"א אלא בנימוח ע"י משמוש בנחת וכו'. עיין שם.

...והנה ידוע מה שכתב בתשובה מאהבה¹¹ חלק ג (סי' שכ) בשם רבינו הגאון מהר"י לנדא¹² זכר צדיק לברכה, בעל נודע ביהודה, כי הנה ברוב השולחן ערוך דעת מרן המחבר להקל, והרמ"א מן המחמירים, ולעניין מיעוץ ומשמוש בסירכות הריאה מוחלפת השיטה, מרן המחבר מחמיר, והרמ"א מקל, והלוואי שהיו חכמי ישראל מסכימים להיפך (כלומר: שישכימו לפסוק בכל מקום כדין מרן המחבר). כי רבו המכשולים בעוונותינו הרבים ע"י קולא זו, מה שאין כן בכל הקולות שזכר מרן המחבר השולחן ערוך, אלא שכבר קבלנו הוראות הרמ"א. עד כאן. ובאמת שהיה מן הדין, שעל כל פנים, בארץ ישראל שמרן הבית יוסף הוא מרא דאתרא, וגם האשכנזים בדורות הקודמים נהגו בזה כדבריו, כמו שכתב השל"ה הנזכר לעיל, להמשיך גם בדורות אלו באיסור זה למנוע מיעוץ ומשמוש, ומכל שכן קילוף בצפורן וכיוצא בזה. ואפילו בעיר שרוב תושביה כיום אשכנזים, כל שתושביה נהגו מתחילה להחמיר, ראשון ראשון שבא להם מארצות אשכנז עליו לנהוג כמנהג ארץ ישראל, וכמו שכתב מרן בשו"ת אבקת רוכל (סי' ריב), שעיר שבאו לדור בה ספרדים ואשכנזים, והספרדים היו מרובים על האשכנזים, והיה על האשכנזים לנהוג כמנהג הספרדים בין להקל בין להחמיר, מאחר שאין דעתם לחזור, וכן עשו, הגם שאחר כך נתרבו האשכנזים על הספרדים, צריכים האשכנזים לנהוג כמנהג הספרדים גם להקל, לפי שהאשכנזים הראשונים בטלו לגבי הספרדים אשר קדמו להם, והיו להם כאילו כולם ספרדים, והאשכנזים הבאים אחר כך בטלים לגביהם, ועל פי זה נתבאר שפשוט יותר מכביצה בכותח (מאכל

⁹ החכמת אדם – רבי אברהם דנציג (1748-1820), מגדולי הפוסקים בפולין. מחבר ספר **חכמת אדם על שולחן ערוך** יורה דעה. ספרו שערי צדק דן בהלכות התלויות בארץ.

¹⁰ תורת יקותיאל – רבי רפאל בן יקותיאל זיסקינד כ"ץ (1722-1803), מפורסי אשכנז, חיבורו **תורת יקותיאל** הוא פירוש לשולחן ערוך יורה דעה.

¹¹ רבי אלעזר פלקלש (1754-1826), תלמיד ה**נודע ביהודה**, ראו התערה הבאה.

¹² מהר"י לנדא – רבי יחזקאל לנדא (1713-1793), מגדולי הפוסקים האשכנזים בדורות האחרונים, חיבר שו"ת **נודע ביהודה**.

מחלב חמוץ במלח ופירורי לחם- ביטוי תלמודי זה משמעותו 'ברור לגמרי' שהאשכנזים שבנידון שלנו רשאים לאכול מבדיקת הספרדים בעיר ההיא, ולא עוד אלא שאם באו להחמיר על עצמם אינם רשאים, מפני הלעז ומפני המחלוקת. עד כאן.

...ועיין בשו"ת דבר משה תאומים¹³ (סי' לח), בתשובת הרב הגאון מהר"ש העליר¹⁴, מטבריה, שכתב, ומה שיש טוענים שכיוון שיש פוסקים המתירים לצייר בארון הקודש דמות אריה וצבי וכיוצא בזה, וכן נהגו בכמה מקומות בחו"ל, והואיל וקהילות האשכנזים בעיר הקודש צפת יש להם בית דין בפני עצמם, והם רבים יותר מקהילות הספרדים, אינם חייבים ללכת אחר מנהג הספרדים שנהגו להחמיר בזה, אלא יכולים לנהוג כקולותיהם וכחומרותיהם שנהגו בהם במדינתם בחו"ל, ואין בזה משום לא תתגודדו, ולא משום אל ישנה אדם מפני המחלוקת, אולם הנה בשו"ת אבקת רוכל (סי' ריב) מבואר, שאף על פי שקהל האשכנזים מרובים על הספרדים, בטלים הם בכל מנהגם לספרדים, כיוון שלא באו אלא מעט מעט, וראשון ראשון בטל וכו'. אמנם באבקת רוכל (סי' לב) מוכח שיש לחלק בזה, כלומר שהדבר הזה, כשקהל האשכנזים מעורב יחד עם הספרדים, מה שאין כן כשהם מחולקים לגמרי, ויש להם בית דין בפני עצמן, אולם חילוק זה שייך דווקא כשבאו קהל גדול ביחד, מה שאין כן כשבאו ונתלקטו אחד אחד, אפילו נתרבו ונעשו קהל בפני עצמם, יש להם לנהוג כמנהג הספרדים לכל דבר עיין שם. ומבואר בתשובת הגאון ר' בנימין מרדכי נבון¹⁵, בעל שו"ת בני בנימין, שפה עיר הקודש ירושלים התושבים הוותיקים היו רק מקהלות ספרד, ורק מזמן הרב המופלא ר' מנחם מנדל תלמיד הגר"א התחילו לבוא מעט מעט מאחינו בני ישראל האשכנזים, עד שנעשה קהל גדול בפני עצמם, ואפילו הכי כי יהיה להם דבר למשפט באים לפני בית דין הספרדים, ורק מזה כשתי שנים שפרצה מחלוקת והושיבו בית דין בפני עצמו מעדות האשכנזים, ולפיכך יש להם לנהוג כמנהג הספרדים. עיין שם...

ב. נחזור פנינו לנידון שלנו, כי הנה בשו"ת דבר שמואל אבוהב¹⁶ (סי' שכ) נשאל, אודות ספרדים שהולכים לערי אשכנז, אם יכולים לאכול משחיטתן, או מאחר שהספרדים מחמירים יותר בבדיקת הריאה יש להם להחמיר כחומרי מקום שיצאו משם. והשיב, שאם ידע האורח שנמצאת ריעותא באותה בהמה, יש לו להימנע מאכילתה, מבלי שירגישו בטעם חומרותו, אלא יתלה המניעה בסיבה אחרת. ומעשים בכל יום בכמה תמימי דרך ההולכים בתורת ה' שנמנעים ממאכלות ומשקים שנוהגים בהם איסור, מבלתי הודע סיבת מניעתם. אבל בסתם בשר כשר הנאכל באותן מקומות נראה פשוט שאין להחמיר מספק פן נמצאת ריעותא באותה בהמה, כיון שעיקר בדיקת הריאה מדרבנן, ואם בא כלב או גוי ונטלה והלך לו הבהמה מותרת, ואין חוששים לומר שמא נקובה או סרוכה היתה...

הרב עובדיה יוסף, עמין הסירכות, שו"ת יביע אומר, ירושלים: מאור ישראל, 1974, חלק ה, יורה דעה סימן ג, עמ' קנז-קסא

- קראו את השו"ת וסמנו בו משפטים חשובים.
- מדוע חובה על האשכנזים לנהוג כמנהג הספרדים בעניין הסרכות?
- מה קורה במצב של רוב אשכנזי בארץ ישראל?

¹³ דבר משה תאומים – רבי משה תאומים (נפטר ב-1884), מגדולי הפוסקים בגליציה, חיבר שו"ת דבר משה.

¹⁴ מהר"ש העליר - רבי שמואל העליר (1803-1884), עלה לארץ מגליציה והיה למנהיגה של הקהילה האשכנזית בצפת.

¹⁵ רבי בנימין מרדכי נבון (1788-1852), מגדולי החכמים והמקובלים בארץ ישראל בזמנו.

¹⁶ דבר שמואל אבוהב – רבי שמואל אבוהב (1610-1694), מגדולי הרבנים בוונציה, חיבר ספר שו"ת דבר שמואל.

• מה הדין לגבי ספרדים שהולכים לערי אשכנז?

הרב עובדיה מסתמך על הרב יוסף קארו ומסיק את המתבקש, לדעתו, בנוגע לנורמות הכשרות שצריכות לחול בימינו בישראל: כיוון שהספרדים היו כאן קודם, ואליהם התווספו בהדרגה יהודים אשכנזים, נחשבים העולים החדשים כמתמוזגים בתהליך רציף בקהילה המקורית, ואגב כך הם מאבדים את זהותם הקודמת. גם אם בסופו של דבר ייקלטו עולים במספר גדול ממספר הקולטים הראשונים, זהותה המקורית של הקהילה – הזהות הספרדית – נשארת בעינה. מכאן שכל יהודי החי היום בארץ ישראל צריך לנהוג על פי ההלכה הארצישראלית המקורית, שנקבעה על ידי מרא דאתרא רבי יוסף קארו.

אסיף וסיכום: דעה אחרת – הרב יוסף משאש

נקרא דעה אחרת לחלוטין באותה סוגיה, דעתו של הרב יוסף משאש:

עניין הסרכות: הרב יוסף משאש¹⁷

מכתב כבודו הגיעני, והראני רבינו האי גאון כבוד מורינו הרב רבי יהושע קניאל שליט"א, מה שכתבתם אליו בעניין הסירכות וכו'. וצר לי מאד על כי לא דיברתם נכונה בצורה יפה, כמדבר עם מאן דהו, בנוסח אותם מאכילים אותנו טריפות וכו', ובלי תוארי כבוד הראוי לגאון עצום שכמותו, שאין כמוהו בכל הארץ. ועוד, מה לנו להתלונן עליהם, הלא אשכנזים הם, ומנהג אבותיהם ורבניהם הקדושים גאוני עולם בידיהם, שלא להפסיד ממונם של ישראל שהוא איסור חמור דאורייתא, ואיך יעלה על הדעת להגיד להם שיעזבו מנהג אבותיהם, ויפסידו ממונם של ישראל בידיים, כדי שאנו נאכל בשר כמנהג מרוקו? ...

וכן היה המנהג בכל מרוקו שהיינו נוסעים ממקום למקום ואוכלים שם אף שהיו לנו חילוקי מנהגים בין מקום למקום, היינו אומרים רוב בהמות כשרות הם, ואנו אוכלים מן הרוב הכשר, ומעולם לא צפצף אדם, אף כאן כמוהו, ומה גם עוד, כי אנחנו עולים חדשים, צריכים לילך אחר הדברים הציבוריים הנמצאים כבר במקום אפילו להקל, כמו שכתב ביורה דעה סימן רי"ד סעיף ב' יעויין שם. ויש הרבה מה להאריך. וערבי פסחים גודרים בעדנו. ויאמר לקוצרים ה' עמכם, אחיכם הצעיר החונה פה עיר הקודש חיפה יגן עליה א-לוהים ז"ך ניסן תשכ"ח.

הרב יוסף משאש, ענין הסירכות, **אוצר המכתבים**, ירושלים: מכון בני יששכר, 1998, חלק ג, סימן אלף תשסז, עמ' קסא-קסב

• מהם הערכים שהרב משאש מגן עליהם?

• מהם הערכים שהרב עובדיה הגן עליהם בתשובתו?

• על אלו ערכים הייתם אתם מגינים בסוגיה זו?

¹⁷ לנוחות הקריאה תרגמנו ארמית לעברית ופתחנו ראשי תיבות. לפי הצורך הוספנו מילות הבהרה בסוגריים.

הרב עובדיה פועל מתוך תפיסה מגובשת וכוללת בדבר "החזרת עטרה ליושנה" – החזרת המצב שבו כל היהודים בארץ ישראל נוהגים על פי מנהג המקום. בתפיסה זו הוא פועל, לדעתו, על פי דעת מרן - הרב יוסף קארו מחבר **השולחן ערוך**. עמדתו של הרב עובדיה היא עמדה ספרדית-ארצישראלית רדיקלית, תקיפה וגאה, אשר צריכה, לדעתו, לחול על כל יהודי הארץ. הוא מודע היטב ליחסי הכוחות שבין אשכנזים לספרדים בארץ והוא מבקש לשנותם מתוך התפיסה ש"הספרדים היו כאן קודם" וכנגד מה שהוא רואה כהתבטלותם של חכמי הספרדים שהיו לפניו בפני חכמי אשכנז. הוא נאבק בכל כוחו בהתבטלות זו.

הרב משאש לעומתו נוקט עמדה של מנהג אבות ומנהג המקום. "איך יעלה על הדעת להגיד להם שיעזבו מנהג אבותיהם?" הוא שואל, ומוסיף את הערך החברתי שלא יאבד ממונם של ישראל, שגם הוא שיקול במנהגי הכשרות. הוא מוסיף לכך את הערך של התנהגות אורח על פי מנהגם של מארחיו, כביטוי של כבוד כלפיהם. לדעתו, העולים החדשים צריכים "ללכת אחר הדברים הציבוריים הנמצאים כבר במקום" שאליו הגיעו – שכן יש לכבד את מנהג המקום.